

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Tribunal Poenitentiae Sev Libri Dvo Prior De Poenitente Ut Reo Posterior De Confessario Ut Judice

Stoz, Matthäus

Anno M.DC.LXXXIX.

Art. 1. Quid sit conscientia?

urn:nbn:de:hbz:466:1-37144

P A R S V.

DE REGULIS AD DIRIGENDAM CON-
SCIENTIAM IDONEIS.

Partem hanc claritatis causâ in suas quæstiones, articulos, & ubi opus erit, etiam paragraphos dispecemus. Et cum de Conscientia inscribatur, dicemus I. de Conscientia in communi: deinde II. materiam propositam ita digeremus, ut, quæ vel ad dijudicandum de peccatis ex parte tum intellectûs, tum voluntatis, vel ad directionem Conscientiæ in particulari juxta variam illius divisionem spectant, singula suo articulo complectamur.

QUÆSTIO I.

*De Conscientia in com-
muni.*

Cum voluntas ex se sit cæca, ne in suis actionibus erret, indiget aliquo lumine intellectûs dictantis, quid honestum sit vel turpe, licitum vel illicitum: & hoc vocatur conscientia.

ARTICULUS I.

Quid sit Conscientia.

1. Certum est, quod, sicut in speculabilibus datur habitus primorum principiorum, ita etiam in agibilibus datur similis habitus: ille Intellectus vocatur, iste Synteresis, cujus est prima & universalis morum principia cognoscere, & dare; qualia sunt, bonum esse faciendum, malum fugiendum; cuique suum esse reddendum; nemini faciendum, quod quis sibi fieri nolit; justè vivendum &c. Et

hæc principia sunt quidam fontes, ex quibus cetera particularia omnia profluunt, & dimanant, suntque, ne in particularibus erremus, continuò ante oculos habenda. Et in hoc distinguitur à Conscientia, quod hæc in particularibus versetur.

2. Spectat autem Conscientia non ad voluntatem, sed ad intellectum. Tanner. T. 2, D. 2. q. 6. d. 2. n. 16. *Et aij* apud ipsum; id quod actiones, quæ ipsi tribuuntur, indicant: dicitur enim præscribere, instigare, testificari, accusare, excusare, judicare &c. quæ solius intellectus opera sunt, ut ex terminis videtur esse notum. Est verò duplex hic actus attendendus; Unus, qui opus jam factum sublequitur, & est speculativus, consistitque in judicio, quo intellectus judicat, aliquid, quod factum est, bene vel malè factum esse: alter, qui opus faciendum præcedit, & est practicus, consistitque in judicio, quo intellectus judicat, opus aliquod fa-

U u 2

cien-

ciendum esse, quia honestum est, vel præceptum; aut non esse faciendum, quia inhonestum est, vel veritum. Pro quo melius intelligendo

3. Nota, ad conscientiam necessario præsupponi aliquam cogitationem intellectus de conditione & qualitate operis secundum se, eamque ut plurimum iudicativam, v. g. hanc hostiam, de qua nunc delibero, an adoranda sit, esse consecratam; hunc librum, quem cogito alteri donare, esse meum &c. Hoc verò iudicium non est Conscientia; solum enim speculative iudicat de objecto, & ideo vel est scientiæ, vel opinionis, vel fidei humanæ, vel erroris &c. Hoc autem iudicio formato sequitur in intellectu aliud iudicium dictans, quid agendum sit, vel non agendum. Et in hoc iudicio consistit propriè dicta Conscientia, & sic definitur solet: *Est actus intellectus, quo iudicamus aliquid hic & nunc agendum esse, vel fuisse, vel non, tanquam bonum vel malum.* Conscientiam autem in actu consistere, inde patet, quòd sit proxima regula præscribens opus; & reliqua, quæ paulò antè commemoravi munia, soli actuali cognitioni conveniunt; nam habitus remotè tantum seu media cognitione dirigit opus.

4. Ceterum hoc iudicium, in quo Conscientia consistit, est certum, ac evidens; supposito enim, quòd in objecto, circa quod versor, nulla sit, vel appareat inhonestas, nulla incedentia, non potest non esse evidens, actum, quo tale objectum amplectendum iudico, esse honestum, seu licitum. Præterquam quòd idem iudicium sit actus Prudentiæ, sive de in ea sit ordinis naturalis, sive superna-

turalis; hæc autem, cum sit virtus intellectualis, non potest, nisi ad actus veros disponere & inclinare.

ARTICULUS II.

Quotuplex sit Conscientia.

5. Conscientia variè dividitur. Et I. quidem in practicam & speculativam, de quibus paulò antè. II. in veram seu rectam: & falsam seu erroneam. Illa est iudicium invincibile de honestate objecti, cui si se voluntas accommodaverit, rectè & laudabiliter operabitur: & est, ut modò explicatum est, Prudentiæ. Ista verò est, quæ ex errore voluntario nata est, & est actuale iudicium Imprudentiæ.

6. III. Conscientia dividitur in probabilem seu opinativam, dubiam & scrupulosam. Hæc est vulgaris divisio Conscientiæ, desumpta ex illo de qualitate operis iudicio, quod dixi præsupponi ad Conscientiam, & eo præsupposito nasci aliud iudicium, dictans, quid stante tali opinione, dubio &c. agendum sit, quid non. Nemo enim est, qui, si circa objectum aliquod dubitet v. g. non experiatur in se hoc alterum iudicium practicum, quod dicitur, stante illo dubio, esse vel non esse operandum. Unde corrigendus esset familiaris ille loquendi modus, quo consuevimus Conscientiam appellare probabilem, dubiam &c. sed quia passim invaluit, tolerandus aliquantisper est, & retinendus.

7. Dices: hoc iudicium practicum non haberi ab omnibus; quia non omnes eliciunt tale iudicium, quo iudicent reflexè, ratione probabilis opinionis de honestate operis certum esse & indubitatum,